

Popularnost ekonomskog populizma kod studenata Srbije

POPULARNOST EKONOMSKOG
POPULIZMA
KOD STUDENATA SRBIJE

Februar, 2018

Sadržaj

<i>Kontekst istraživanja</i>	4
<i>O istraživanju</i>	5
<i>(Ne)poverenje u institucije</i>	6
<i>Stavovi prema ekonomiji</i>	8
<i>Ko kako vidi ekonomiju?</i>	11
<i>Stavovi prema tržištu</i>	11
<i>Ekonomsko ideološko pozicioniranje</i>	11
<i>Sklonost prema populističkim idejama</i>	12
<i>Podrška levom populističkom diskursu</i>	12
<i>Otvaranje crne kutije ekonomskog populizma</i>	13
<i>Opis uzorka</i>	20

Kontekst istraživanja

Populizam polako postaje jedan od ključnih pojmova političkog i akademskog prostora druge decenije XXI veka. Pojam populizam osvojio je ne samo diskurzivni prostor od Grčke do Amerike, već u mnogim zemljama osvaja i vlast. Iako je zaživeo *worldwide*, populistički narativ ima svoje lokalne posebnosti. Ono što je zajedničko populističkim protagonistima i kreatorima populističkog diskursa jesu brza, laka, bezbolna i prilično intuitivna rešenja za složene probleme modernih društveno-političkih zajednica. Cilj populista je dolazak ili opstanak na vlasti, a ne razrešenje problema. Zbog toga je za one koji dolaze na vlast glavno pitanje koji tip populizma u datom kontekstu ima najveću prodornost kod birača. Za one koji su već osvojili vlast glavno pitanje je kako od građana napraviti podanike.

Srbija je nakon 27 godina od uvođenja stranačkog pluralizma stigla do populističkog pluralizma. Politički narativi partija na vlasti i opoziciji su do te mere kontaminirani populizmom, da postoje retke oaze zdrave političke komunikacije zasnovane na održivim i razumnim argumentima. Politička kultura jedan je od ključnih faktora od kojih zavisi prodornost populizma. U Srbiji, fundamentalni elementi političke kulture podrazumevaju (a) poverenje u vođu, a ne u nezavisne institucije, (b) naciju kao nosioca kolektivnih prava, a ne građane sa svojim individualnim pravima i obavezama i (c) nostalgичni ideal samoupravne privrede sa "humanim likom", a ne tržišnu ekonomiju zasnovanu na principima konkurentnosti i vladavine prava. Ovi aspekti političke kulture idealni su za kreiranje populističkih narativa, posebno u vremenima krize. Ono što posebno daje moć populistima jeste mogućnost sinergetskog preliivanja jednog aspekta populizma u drugi. U tom smislu ova tri tipa populizma neretko idu ruku pod ruku: autoritarnost, nacionalizam i socijalizam.

Suočeni sa permanentnom krizom od identitetskih do ekonomskih pitanja, građani Srbije pokazuju sklonost da biraju kratkoročna rešenja, jer ih je sistem u kom su živeli naučio da ne postoji prostor za dugoročni plan. Evolutivno učenje koje su građani prošli od izneveravanja političkog pluralizma početkom 90-ih godina XX veka, do izneveravanja petooktobarske revolucije, građanima ostavlja u

sećanju saznanje da je bolje probati sa lakim i brzim rešenjima, jer će svakako doći nova kriza koja će neminovno postaviti neku novu agendu. Izostanak stabilnih i predvidljivih institucija predstavlja ključan demokratski deficit našeg društva. U takvom institucionalnom vakumu, građanima se nudi vođa koji zamenjuje sve institucije. Umesto identiteta odgovornog građanina, nudi se identitet podanika. Ili u još gorem slučaju, sve češće se on i bira. Umesto našeg novca stečenog radom, nudi se fiskalna iluzija državnog novca koji se koristi za populističke projekte i kupovinu socijalnog mira. U takvom socijalnom okruženju, nameće se pitanje kada će *vox populi* poželeći da čuje nešto što nije popularno, a što zapravo jeste rešenje.

O istraživanju

Tema ovog istraživanja je ekonomski populizam, posebno njegova privlačnost kod mladih i akademski obrazovanih građana Srbije. Istraživanje o razumevanju privlačnosti ekonomskog populizma kod studenta, sprovedeno je u periodu 5. do 15. decembra 2017. godine u pet univerzitetskih gradova u Srbiji, na osam univerziteta i 36 fakulteta. Anketnim istraživanjem licem u lice ispitan je 1021 student. Uzorak je određen uz pomoć kvotnog neprobabilističkog metoda sa pseudo-slučajnim izborom ispitanika, dok 95% statistički interval poverenja za pojave sa incidencom od 50% iznosi +/-3. Od ukupnog broja ispitanika 80% su studenti državnih fakulteta, dok je preostalih 20% ispitanika na studijama privatnih fakulteta. Ukupno je ispitano 54% studentkinja i 46% studenata.¹

¹ Više o opisu uzorka na strani

(Ne)poverenje u institucije

Odnos mladih prema politici oduvek je bio dijalektičan i protivurečan. Sa jedne strane, postoji tendencija distanciranja i nezainteresovanosti za politiku i političke procese, dok sa druge strane postoji želja za radikalnim promenama društveno-političkog sistema. Prema podacima dobijenim ovim istraživanjem, vidi se da su ispitanici prilično nezainteresovani za političke teme. Gotovo 60% ispitanika je navelo da ne prati politička dešavanja, dok je tek svaki treći ispitanik navelo da se uključuje i pokreće rasprave koje sadržinski imaju veze sa politikom. Apolitičnost mladih ima svoje korene u nepoverenju u postojeći sistem i mogućnosti da on proizvede funkcionalne i održive institucije. Ovaj stav ne odnosi se samo na poimanje i vrednovanje sadašnjosti, već mladi pokazuju nepoverenje u procese nešto dužeg trajanja. U tom smislu, svaki drugi ispitanik smatra da je Srbija krenula u lošem pravcu. Ovakav pesimizam može biti veoma prodoran za mnoge nedemokratske vrednosti koje populisti nude kao odgovor na krizu politike u Srbiji.

Ispitanici pokazuju izrazito nepoverenje prema demokratiji ili bolje rečeno onome što je u Srbiji predstavljeno kao demokratija. Čak 82% ispitanika nije zadovoljno razvojem demokratije u Srbiji. Nemogućnost da se demokratija oseti u punom kapacitetu paradoksalno dovodi do toga da mladi ne traže više demokratije, već manje. Otuda ne treba da čudi podatak da demokratski način vladavine podržava tek 46% ispitanika. Zabrinjavajuće je da je za 54% mladih akademskih građana neki vid autoritarne vladavine poželjniji od demokratije. Privid kontrole političkih procesa koji donose autoritarni oblici vladavine, osnažen je populističkim narativom koji ubeđuje građane da je vlast u njihovim rukama, dok ih zapravo formalno i neformalno pretvara u podanike.

Kada je reč o ekonomskim temama, ispitanici su takođe prilično nezainteresovani. Svaki drugi ispitanik je navelo da nema interesovanja za pitanja koja se tiču ekonomije. Ta nezainteresovanost je obostrana, jer ni država Srbija ne radi mnogo toga kako bi poboljšala položaj mladih. Srbija se nalazi na vrhu liste država sa najvećom stopom nezaposlenosti među mladima u Evropi². Ovaj podatak je u skladu sa rezultatima našeg istraživanja koja pokazuju da svaki drugi ispitanik smatra da je najveći problem u

² <https://tradingeconomics.com/country-list/youth-unemployment-rate?continent=europe>

Srbiji upravo nezaposlenost. Ocena ekonomskog stanja u Srbiji pokazuje da svega 4% ispitanika smatra da je ekonomsko stanje dobro. Svi ovi uvidi ukazuju na to da su mladi veoma nezadovoljni i distancirani od političkih i ekonomskih procesa. Zbog toga ne čudi što ispitanici, kada je reč o ekonomskim institucijama, najmanje poverenja imaju u Ministarstvo privrede i javnu administraciju.

	Prosečna ocena
Ministarstvo privrede	2,5
Javna administracija	2,5
Banke	2,5
Velike strane kompanije	2,7
Velike domaće kompanije	3
Mala i srednja preduzeća	3,3

Stavovi prema ekonomiji

Ovaj deo istraživanja obuhvatio je različita pitanja koja se odnose na fundamentalne aspekte ekonomskog uređenja: (ne)zaposlenost, siromaštvo, subvencije, carine, privatizaciju i uvoz/izvoz. Cilj ovih pitanja je da se dođe do uvida u to kako i zašto ispitanici vide leve populističke diskurse kao privlačne i zašto liberalna ekonomska logika gubi sa njima bitku.

Istraživanje pokazuje da svaki drugi ispitanik ima negativnu asocijaciju na tržište. Međutim, negativan doživljaj tržišta nije tako jednodimenzionalan, niti dosledan. Već u sledećoj bateriji pitanja tražili smo od ispitanika da procene kakve bi posledice na srpsku privredu moglo da ima okretanje tržišnim principima u ekonomiji i dobili odgovore koji pokazuju drugačiji stav kada je reč o poverenju u tržište. Ispitanici su značajno više smatrali da bi posledice okretanja tržišnim principima bile pozitivne, što se može videti u sledećoj tabeli:

Pozitivne posledice	
Poboljšala bi se ekonomska situacija	28,5%
Otvorila bi se nova radna mesta	25,6%
Povećao bi se izvoz naših proizvoda	22%
Domaće firme bi počele da rade bolje	16,7%
Negativne posledice	
Strane firme bi nadjačale mala domaća preduzeća	17%
Povećao bi se uvoz strane robe	16,7%
Profitirali bi oni koji znaju da mešetare a ne obični građani	14,1%
Pogoršala bi se ekonomska situacija	12%

Kao glavne bojazni od “više tržišta” ispitanici ističu svoj ontološki ekonomski strah, strah od stranog. U jednom slučaju to su strane firme kojima domaće firme ne bi bile konkurente, dok su u drugom to strani proizvodi koji bi iz potrošačkih korpi potisnuli domaće. Međutim, iako je negativna asocijacija na tržište prilično raširena, vidimo da ispitanici ipak veruju više u pozitivne nego negativne efekte tržišne privrede.

Pitanje ekonomskih stavova uvek je bilo pitanje granica uplitanja države u ekonomske odnose. Posebnim setom pitanja mogli smo da vidimo da ispitanici vide ulogu države ekstenzivnije od klasičnog liberalnog polazišta. Gotovo 55% ispitanika smatra da je uloga države da svakom ko želi da radi obezbedi posao, što dalje implicira da je podrazumevajuće da država ima privredu u svom vlasništvu i da se ponaša kao poslodavac. Na tom pragu, kada smo ih pitali šta je neophodno uraditi kako bi se smanjila nezaposlenost, ispitanici su opet gledali u pravcu države. Gotovo 60% ispitanika smatra da je rešenje u subvencijama ili otvaranju novih firmi u vlasništvu države. Ne samo što vide aktivnu ulogu države u kreiranju radnih mesta, već smatraju da država ima ulogu i u smanjenju razlika u bogatstvu. Svaki četvrti ispitanik misli da je uloga države da smanji razlike u dohocima građana. U tom smislu, država na sebe mimo uloge poslodavca, preuzima i redistributivnu ulogu procenitelja materijalne vrednosti svakog obavljenog posla, negirajući njegovu stvarnu tržišnu vrednost.

Za veliki procenat ispitanika jedna od glavnih obaveza države u ekonomskoj sferi jeste zaštita domaće privrede. To podrazumeva pomoć prilikom izvoza domaće robe u inostranstvo, zaštitu domaće privrede kroz ograničeni uvoz robe iz inostranstva i davanje subvencija domaćoj privredi. Stavove ispitanika prema pitanju uloge države u različitim domenima ekonomskih odnosa, uz osvrt na još neke u javnosti prisutne populističke ideje, možemo videti u sledećoj tabeli:

	Sláže se
Država treba da pomaže izvoz domaćih strateških proizvoda	73,3%
Ne treba uvoziti ono što se može proizvoditi u Srbiji	66,2%
Poljoprivreda je naša karta za ubrzani razvoj	63,1%
Država subvencijama mora da podstakne privredni razvoj	58,6%

Inostrane banke skupljaju zelenaške kamate i odnose profit u inostranstvo	51,8%
Da bi se razvila domaća industrija potrebno je zaštititi je carinama od konkurencije dok ne ojača	49,3%
Država može podjednako dobro da upravlja preduzećima kao i privatnici	43,2%
Država treba da bude vlasnik preduzeća	34,9%
Subvencije su neophodne da bi se privlукle strane investicije	32,4%
Liberalizacija i tržišna privreda stvorice nezaposlenost i siromaštvo	25,3%

Osim sklonosti ka ekonomskom nacionalizmu kroz protekcionističku politiku zaštite domaće proizvodnje, vidimo da ispitanici imaju sklonost i prema diskursu o poljoprivredi kao glavnoj razvojnoj šansi. Interesantno je da mladi ljudi koji po generacijskoj prirodi imaju tendenciju da podržavaju urbanizaciju, izlaz iz ekonomske krize vide u okretanju agraru. Uspješnost zdrave ekonomske tranzicije u Srbiji zavisice upravo od usvajanja nove tehnologije i savremenih ekonomskih trendova. Danas gotovo da ne postoji zemlja koja svoj ekonomski uspeh gradi isključivo na poljoprivredi. Ekonomski razvijene zemlje imaju u proseku od 2% do 5% udela poljoprivrede u bruto društvenom proizvodu, što nam govori da ona ne može da puni budžet i stvara individualno bogatstvo koje potom multiplikuje bogatstvo u zajednici.

Na dnu tabele vidimo da ispitanici imaju i neke stavove koji prate liberalnu ekonomsku logiku. Pre svega, ispitanici nemaju strah da će tržište i liberalna ekonomija povećati nezaposlenost i produbiti problem siromaštva. Dugoročno posmatrano ovaj podatak je veoma važan, jer se u javnosti često pojednostavljeno govori o tome da je za nezaposlenost kriva neoliberalna tržišna ekonomija.

Ko kako vidi ekonomiju?

Cilj ovog istraživanja nije samo uvid u deskriptivne podatke, procenite i prosečne ocene, već i razumevanje razlika u stavovima ispitanika. U nastavku ovog dela teksta biće iskazani podaci koji se tiču odnosa ispitanika prema tržištu, njihovo pozicioniranje kada je reč o ekonomskom ideološkom profilisanju, sklonost prema populističkim idejama koju smo testirali preko skale ekonomskog populizma i podršku jednom specifičnom populističkom govoru koji smo dizajnirali za ovu priliku. Sve izdvojene analize pokazuju statističke značajne razlike u vrednostima Chi-square $p < 0,01$.

Stavovi prema tržištu

- Studenti privatnih fakulteta (72%) imaju negativniju asocijaciju na tržište od studenata državnih fakulteta (42%).
- Studenti medicinskih fakulteta (56%) i studenti društvenih fakulteta (50%) imaju negativniju asocijaciju prema tržištu od studenata prirodno-matematičkih fakulteta (40%) i studenata tehničkih fakulteta (39%).
- Jedna četvrtina ispitanika državnih ekonomskih fakulteta ima negativnu asocijaciju na tržište. Tri četvrtine ispitanika privatnih ekonomskih fakulteta ima negativnu asocijaciju na tržište. Svaki drugi ispitanik koji ne studira ekonomiju, ima negativan stav prema tržištu.
- Ispitanici kojima je jednakost važnija (58%) imaju negativniju asocijaciju na tržište od ispitanika kojima je sloboda važnija (42%).

Ekonomsko ideološko pozicioniranje

- Svaki drugi ispitanik sa državnog fakulteta se na ekonomskoj skali pozicionirao umereno levo ili levo, dok je sebe tako profilisalo gotovo dve trećine ispitanika sa privatnih fakulteta.

- Skoro 40% studenata državnih ekonomskih fakulteta i 55% studenata neekonomskih fakulteta sebe pozicionira umereno levo ili levo, dok je to slučaj sa čak 76% ispitanika sa privatnih ekonomskih fakulteta.
- Ispitanici koji čitaju tabloidne novine (Alo, Kurir, Informer, Pečat) se mnogo više (68%) na ekonomskoj skali pozicioniraju umereno levo ili levo, nego što to čine čitaoci Danasa, Nina, Vremena i Nedeljnika (48%) ili Blica, Večernjih Novosti i Politike (47%).

Sklonost prema populističkim idejama

- Ispitanici koji se izjašnjavaju kao veoma religiozni (93%) više pokazuju sklonost prema populističkim idejama, nego što je to slučaj sa ispitanicima koji se izjašnjavaju kao nereligiozni (80%).
- Ispitanici koji čitaju tabloidne novine (Alo, Kurir, Informer, Pečat) u većoj meri (95%) pokazuju sklonost prema populističkim idejama nego što je to slučaj sa ispitanicima koji čitaju Blic, Večernje Novosti i Politiku (89%) ili čitaocima Danasa, Nina, Vremena i Nedeljnika (81%).
- Ispitanici koji drže do materijalnih vrednosti (51%) više pokazuju sklonost prema populističkim idejama od ispitanika kojima su dominante postmoderne vrednosti (32%).
- Ispitanici koji su sebe opisali kao konzervativne (97%) i socijaldemokrate (94%) pokazuju više sklonosti prema populističkim idejama od ispitanika koji su se deklarirali kao liberali (82%).

Podrška levom populističkom diskursu

- Podrška levom populističkom diskursu veća je kod ispitanika koji svoj identitet grade na osnovu vere (59%) i nacije (47%) nego kod ispitanika čiji je osnov identiteta kosmopolitizam (38%) ili pak građanski status (35%).
- Podrška levom populističkom diskursu najveća je kod ispitanika koji se deklariraju kao konzervativci (54%), nešto manja kod onih koji sebe opisuju kao socijaldemokrate (47%) a najmanja kod liberala (33%).
- Podrška levom populističkom diskursu veća je kod ispitanika kojima je jednakost važnija (52%) od ispitanika kojima je sloboda važnija (36%).

Otvaranje crne kutije ekonomskog populizma

U ovom delu izveštaja o rezultatima istraživanja pažnja je posvećena narativima ekonomskog populizma. Narativi su utvrđeni analizom diskursa prisutnih u javnoj sferi. Prilikom njihovog selektovanja konsultovani su profesori ekonomije koji su dali značajan doprinos njihovoj formulaciji. Ovi narativi pokrivaju teme koje populistički obilato koriste, od subvencija, preko zaštite domaće proizvodnje do države kao preduzetnika. Instrument koji smo dizajnirali sadržao je deset diskursa na koje su ispitanici odgovarali pomoću skale slaganja, likertovog tipa od 1 do 5 (1 - uopšte se ne slažem; 5 - u potpunosti se slažem). Kumulativni prosek na ovoj skali iznosi 3.5. Procentualno gledano, 50% ispitanika je odgovorilo da se slaže se sa ovim narativima, u proseku koji obuhvata sve narative zajedno. Narativi sa kojima se ispitanici najviše slažu su:

- Država treba da pomaže izvoz domaćih strateških proizvoda (73%)
- Ne treba uvoziti ono što se može proizvoditi u Srbiji (66%)
- Poljoprivreda je naša karta za ubrzani razvoj (63%)

Sa druge strane, narativi sa kojima se ispitanici nešto manje slažu su:

- Liberalizacija i tržišna privreda stvorice nezaposlenost i siromaštvo (25%)
- Subvencije su neophodne da bi se privlucle strane investicije (32%)
- Država treba da bude vlasnik preduzeća (35%)

U nastavku ovog dela izveštaja nalaze se tabele koje predstavljaju izdvojene nalaze koji mogu da objasne sklonost prema određenim populističkim narativima. Sve izdvojene analize pokazuju statističke značajne razlike u vrednostima Chi-square $p < 0,01$.

✚ Da bi se razvila domaća industrija potrebno je zaštititi je carinama od konkurencije dok ne ojača

Tip fakulteta	Slaže se sa diskursom
Državni fakultet	46,4%
Privatni fakultet	60,4%
Ekonomski/nekonomski fakultet	Slaže se sa diskursom
Ekonomski državni	57%
Ekonomski privatni	67,4%
Nekonomski fakulteti	46,7%
Izvor ličnog identiteta	Slaže se sa diskursom
Nacija	54,5%
Vera	57,3%
Građanski status	41,9%
Kosmopolitizam	42,8%
Stav prema ekonomiji	Slaže se sa diskursom
Veoma levo	59,6%
Umereno levo	50%
Umereno desno	48,3%
Veoma desno	43,7%
Ideologija	Slaže se sa diskursom
Konzervativac	60,5%
Socijaldemokrata	53,9%
Liberal	40,5%

✚ Država subvencijama mora da podstakne privredni razvoj

Izvor ličnog identiteta	Slaže se sa diskursom
Nacija	66,3%
Vera	60%
Građanski status	52,2%
Kosmopolitizam	59,1%

✚ Poljoprivreda je naša karta za ubrzani razvoj

Tip fakulteta	Slaže se sa diskursom
Državni fakultet	68,2%
Privatni fakultet	43,1%

Ekonomski/neekonomski fakultet	Slaže se sa diskursom
Ekonomski državni	74,1%
Ekonomski privatni	39,5%
Neekonomski fakulteti	62,2%

✚ Država može podjednako dobro da upravlja preduzećima kao i privatnici

Stav prema ekonomiji	Slaže se sa diskursom
Veoma levo	54,4%
Umereno levo	46,3%
Umereno desno	41,9%
Veoma desno	30,4%

+ Liberalizacija i tržišna privreda stvorice nezaposlenost i siromaštvo

Tip fakulteta	Slaže se sa diskursom
Državni fakultet	19,8%
Privatni fakultet	48,2%

Izvor ličnog identiteta	Slaže se sa diskursom
Nacija	31%
Vera	38,8%
Građanski status	19,9%
Kosmopolitizam	15,9%

Novine	Slaže se sa diskursom
Tabloidne novine (Alo, Informer, Kurir, Pečat)	40,4%
Blic, Novost, Politika	19,8%
Danas, Nin, Vreme, Nedeljnik	21,6%

Stav prema ekonomiji	Slaže se sa diskursom
Veoma levo	47,8%
Umereno levo	28,1%
Umereno desno	17,9%
Veoma desno	16,9%

Ideologija	Slaže se sa diskursom
Konzervativac	43%
Socijaldemokrata	31,8%
Liberal	12,6%

✚ Ne treba uvoziti ono što se može proizvoditi u Srbiji

Izvor ličnog identiteta	Slaže se sa diskursom
Nacija	76,6%
Vera	66,9%
Građanski status	63,2%
Kosmopolitizam	58%

✚ Država treba da pomaže izvoz domaćih strateških proizvoda

Ekonomski/neekonomski fakultet	Slaže se sa diskursom
Ekonomski državni	80,5%
Ekonomski privatni	58,1%
Neekonomski fakulteti	72,5%

✚ Inostrane banke skupljaju zelenaške kamate i odnose profit u inostranstvo

Izvor ličnog identiteta	Slaže se sa diskursom
Nacija	61,4%
Vera	57,7%
Građanski status	43,3%
Kosmopolitizam	47,5%

Ideologija	Slaže se sa diskursom
Konzervativac	68,6%
Socijaldemokrata	50,9%
Liberal	42,4%

 Država treba da bude vlasnik preduzeća

Novine	Slaže se sa diskursom
Tabloidne novine (Alo, Informer, Kurir, Pečat,)	50,6%
Blic, Novost, Politika	37%
Danas, Nin, Vreme, Nedeljnik	26,7%

Stav prema ekonomiji	Slaže se sa diskursom
Veoma levo	50,4%
Umereno levo	38,4%
Umereno desno	27,8%
Veoma desno	24,2%

Ideologija	Slaže se sa diskursom
Konzervativac	48,3%
Socijaldemokrata	35,7%
Liberal	27%

 Obaveza države je da svakom nađe posao

Usmerenje	Slaže se sa diskursom
Društveni	56,5%
Tehnički	38,7%
Medicinski	66,3%
Prirodno-matematički	45%

- ✚ Da bi se u Srbiji otvorilo više radnih mesta neophodno je da država pomaže privredu subvencijama iz budžeta ili da država otvori nove fabrike u svom vlasništvu

Novine	Slaže se sa diskursom
Tabloidne novine (Alo, Informer, Kurir, Pečat)	71,5%
Blic, Novost, Politika	59%
Danas, Nin, Vreme, Nedeljnik	45,7%

- ✚ Da bi jedno društvo bilo pravedno neophodno je da država omogući da razlike u primanjima budu male

Ekonomski/nekonomski fakultet	Slaže se sa diskursom
Ekonomski državni	15,6%
Ekonomski privatni	44,2%
Nekonomski fakulteti	27,4%

OPIS UZORKA

Univerzitet

Beograd	36,7%
Novi Sad	17,7%
Niš	12,1%
Kragujevac	9,2%
Novi Pazar	4,5%
Megatrend	9,3%
Singidunum	6,6%
Union	3,9%

Fakultet

Univerzitet u Beogradu	36,7%
FON	3,8%
ETF	3,5%
Medicinski fakultet	4,6%
Veterinarski fakultet	3,7%
Prirodno-matematički fakultet	2,2%
Arhitektonski fakultet	1,8%
Pravni fakultet	3,9%
FPN	3,5%
Filozofski fakultet	3,5%
Ekonomski fakultet	3,4%
Farmaceutski fakultet	1,1%
Šumarski fakultet	1,5%
Univerzitet u Novom Sadu	17,7%
FTN	4,1%
Pravni fakultet	3,6%
Ekonomski fakultet	4,9%
Filozofski fakultet	3,4%

Medicinski fakultet	1,6%
Univerzitet u Nišu	12,1%
Ekonomski fakultet	2,1%
Pravni fakultet	3,3%
Mašinski fakultet	3,4%
Medicinski fakultet	3,3%
Univerzitet u Novom Pazaru	4,5%
Pravni departman	2,2%
Ekonomski departman	2,3%
Univerzitet u Kragujevcu	9,2%
FILUM	2,6%
Medicinski fakultet	2,5%
Ekonomski fakultet	2,4%
Pravni fakultet	1,7%
Univerzitet Megatrend	9,3%
Fakultet za kulturu i medije	3,3%
Poslovne studije	3,6%
Pravni fakultet	2,4%
Univerzitet Singidunum	6,6%
FEFA	2,3%
FMK	2%
Poslovni fakultet	2,3%
Univerzitet Union	3,9%
Beogradska bankarska akademija	2%
Pravni fakultet	1,9%

Tip fakulteta

Državni	80,3%
Privatni	19,7%

Društveni	62,7%
Tehnički	18,3%
Medicinski	16,8%
Prirodno-matematički	2,2%

Godina studija

Prva	20,8%
Druga	21,8%
Treća	25,1%
Četvrta	22,5%
Apsolventi	9,8%

Dosadašnji prosek na studijama

6-7	7,1%
7-8	37,3%
8-9	37,3%
9-10	18,3%

Pol

Ženski	54,1%
Muški	45,9%

Iz kog geografskog područja Srbije dolaziš na studije?

Beograd	27,1%
Vojvodina	23,7%
Centralna Srbija	16,2%
Istočna Srbija	5,9%
Zapadna Srbija	10,3%

Južna Srbija	16,8%
--------------	-------

U kom tipu naselja živiš

Selo	26,2%
------	-------

Grad	73,8%
------	-------

Kako bi opisao svoj odnos prema religiji

Nisam religiozan	21,5%
------------------	-------

Umereno sam religiozan	47,5%
------------------------	-------

Religiozan sam	31%
----------------	-----

Koja od navedenih odrednica najviše određuje tvoj identitet

Pripadnost naciji	26,6%
-------------------	-------

Pripadnost veroispovesti	13,7%
--------------------------	-------

Građanski status	34%
------------------	-----

Kosmopolitizam	16,4%
----------------	-------

Nesto drugo	9,3%
-------------	------

Da li bi rekao da pripadaš grupi koja je u Srbiji diskriminisana? Ukoliko je tvoj odgovor da, na osnovu čega osećaš tu diskriminaciju

Da, na osnovu nacionalnosti	5,2%
-----------------------------	------

Da, na osnovu religijske pripadnosti	2,5%
--------------------------------------	------

Da, na osnovu jezika	1%
----------------------	----

Da, na osnovu godina	1,7%
----------------------	------

Da, na osnovu pola	2,2%
--------------------	------

Da, na osnovu seksualnog opredeljenja	1,4%
---------------------------------------	------

Da, na osnovu svog invaliditeta	0,3%
---------------------------------	------

Da, na osnovu političkog i ideološkog opredeljenja	4,8%
--	------

Po nekom drugom osnovu	1,3%
------------------------	------

Ne, ne osećam da sam diskriminisan	79,7%
------------------------------------	-------

Oseća se diskriminisano	20,3%
Oseća se nediskriminisano	79,7%

Da li si nekada bio zaposlen duže od 3 meseca

Da	21,8%
Ne	78,2%

Kakvo je bilo tvoje iskustvo sa posla?

Veoma negativno	6,6%
Uglavnom negativno	15%
Uglavnom pozitivno	55,1%
Veoma pozitivno	23,4%

Koliko često pratiš politička dešavanja?

Uopšte ne pratim politička dešavanja	18,3%
Uglavnom ne pratim politička dešavanja	43,9%
Uglavnom pratim politička dešavanja	26,1%
Veoma često pratim politička dešavanja	11,7%

Gde se informišes o politici?

Televizija	29,4%
Štampane novine	7%
Radio	0,7%
Internet novine	24,3%
Društvene mreže	16,4%
Portali i specijalizovani sajtovi	6,9%
Ne informišem se uopšte	15,3%

Tradicionalni vs novi mediji

Tradicionalni mediji (TV, radio, štampane novine)	37,1%
Novi mediji (portali, društvene mreže, internet novine)	47,6%
Ne informišem se uopšte	15,3%

Koje novine najčešće čitaš?

Blic	40%
Kurir	8,9%
Informer	4,9%
Alo	1,7%
Novosti	10,1%
Politiku	12,4%
Danas	15,2%
Nin	0,7%
Nedeljnik	2,1%
Vreme	1,2%
Tabloid	0,2%
Pecat	0,9%
Newsweek	0,2%
B92	1,4%

Koju televiziju najčešće gledaš?

RTS	35,5%
B92	9,6%
N1	13,1%
Pink	10,5%
Happy	0,7%
Studio B	0,2%
Lokalne TV stanice	0,7%
Prva	28,4%
RTV	1,4%

Koliko često pokrećeš političke teme u razgovoru sa svojim prijateljima?

Nikada	27,3%
Veoma retko	36,5%
Ponekad, ali ne tako često	26,2%
Veoma često, volim da o tome pričamo	10%

U politici postoje različita stanovišta kada je reč o tome kakva je ekonomska politika dobra. Jedni misle da je najbolje da država kontroliše privredni život, dok drugi misle da bi ekonomska politika trebalo da se zasniva na tržišnoj privredi sa što manje uplitanja države. Gde bi svrstao sebe na skali od 1 do 10, ukoliko 1 podrazumeva više državne kontrole, a 10 više tržišne privrede?

Veoma levo	14,9%
Umereno levo	38,7%
Umereno desno	25,7%
Veoma desno	20,7%

Da li redovno glasaš?

Da	65,3%
Ne	34,7%

Da li postoji neka politička partija koja ti je nešto bliža nego druge?

Da	30,2%
Ne	69,8%

Koja stranka ti je najbliža ili makar bliža nego druge?

SNS	20,8%
DS	17,9%
PSG	8,7%
NS Vuk Jeremić	3,2%
Dosta je bilo	8,3%

Dveri	13,8%
SPS	8,7%
SRS	6,4%
Beli	3,2%
LDP	4,5%
DSS	3,5%
Nova stranka	0,3%
SDS	0,6%

Generalno, da li bi rekao da se Srbija kreće u dobrom ili u lošem pravcu?

U dobrom pravcu	13,6%
U lošem pravcu	51,4%
Ne znam, ne mogu da procenim	34,9%

Koji je najveći problem u Srbiji?

Nezaposlenost	46,8%
Korupcija	19,2%
Politika	18,3%
Ekonomija	13,1%
Odliv mozgova	2,3%
Kosovo	0,4%

Koji način vladavine prema tvom mišljenju najviše pogoduje Srbiji:

Demokratski	46,2%
Autoritarni (nedemokratski)	16,6%
U principu demokratski, ali trenutno nam je potrebna čvrsta ruka	37,2%

Uopšteno govoreći, da li si zadovoljan kako funkcioniše demokratija u Srbiji?

Nisam uopšte zadovoljan	38,1%
Uglavnom nisam zadovoljan	43,9%

Uglavnom sam zadovoljan	15,5%
Veoma sam zadovoljan	2,5%

Kako ocenjuješ svoje interesovanje za pitanja koja se tiču ekonomije?

Veoma sam nezainteresovan	19,5%
Uglavnom sam nezainteresovan	33,2%
Uglavnom sam zainteresovan	36%
Veoma sam zainteresovan	11,3%

Oceni ekonomsko stanje u Srbiji, ako je ocena 1 veoma loše, a ocena 5 odlično?

Prosečna ocena 2,1

Veoma loše	25,9%
Uglavnom loše	46,1%
Ni dobro ni loše	23,9%
Uglavnom dobro	3,3%
Veoma dobro	0,8%

Prema tvom mišljenju, kakve bi posledice po srpsku privredu moglo da ima okretanje tržišnim principima u ekonomiji?

Pozitivne posledice

Poboljšala bi se ekonomska situacija	28,5%
Otvorila bi se nova radna mesta	25,6%
Povećao bi se izvoz naših proizvoda	22%
Domaća poljoprivreda bi ojačala	16,9%
Domaće firme bi počele da rade bolje	16,7%
Ljudi bi zarađivali na osnovu svojih kvaliteta i znanja	15,9%
Povećale bi se plate radnicima	10,8%

Negativne posledice

Strane firme bi nadjačale mala domaća preduzeća	17%
Povećao bi se uvoz strane robe	16,7%
Profitirali bi oni koji znaju da mešetare, a ne obični građani	14,1%
Pogoršala bi se ekonomska situacija	12%
Domaća poljoprivreda bi oslabila	11%
Došlo bi do smanjenja plata radnicima	9%
Povećala bi se stopa nezaposlenosti	7,8%

Koja od ovih tvrdnji je bliža tvom mišljenju?

Porez je krađa, zato je u redu ako građani izbegavaju da ga plate	13,6%
Porez je nužno zlo, mora da se plaća da bi država funkcionisala	48,8%
Plaćanje poreza je stvar solidarnosti, bez njega država ne bi mogla da pomogne onima koji nemaju	37,6%

Koja od ove dve tvrdnje je bliža tvom mišljenju?

Da bi jedno društvo bilo pravedno neophodno je da država omogući da razlike u primanjima budu male	26,1%
Da bi jedno društvo bilo pravedno neophodno je da razlike u primanjima budu posledica uloženog rada, truda i talenta	73,9%

Koja od ove dve tvrdnje je bliža tvom mišljenju?

Obaveza države je da svakom nađe posao	54,8%
Svako je odgovoran da sam sebi nađe posao	45,2%

Koja od ove tri tvrdnje je bliža tvom mišljenju?

Siromaštvo je posledica socijalističkog načina vođenja privrede	33,6%
Siromaštvo je posledica tržišne privrede	37,9%
Siromaštvo je posledica nezainteresovanosti, nerada i lenjosti pojedinaca	28,4%

Da bi se u Srbiji otvorilo više radnih mesta neophodno je da

Država pomaže privredu subvencijama iz budžeta	27,8%
Država otvori nove fabrike u svom vlasništvu	32,9%
Država reguliše sistem tako da građani sami pokreću biznise i otvaraju nova radna mesta	39,4%

Kada čuješ reč tržište, da li ti je asocijacija pozitivna ili negativna?

Pozitivna	51,4%
Negativna	48,6%

Kakav je tvoj stav prema privatizaciji državnih preduzeća?

Državna preduzeća ne treba privatizovati	50,1%
Većinu državnih preduzeća treba privatizovati, osim nekih ključnih	42,9%
Sva državna preduzeća treba privatizovati	7%

Kada je reč o ideologiji i tome kako ti vidiš politiku i ekonomiju, za sebe bi rekao da si?

Liberalan (sloboda pojedinaca, pravo na izbor, individualnost, poštovanje građanskih prava)	45,5%
Konzervativan (porodične vrednosti, tradicija, religija, patriotizam, grupna pripadnost)	25,9%

Socijaldemokrata (jednakost, solidarnost, ravnopravnost, zajedništvo, preraspodela, socijalna davanja)

28,6%

Stepen nacionalizma

	Uopšte se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
Opstanak sopstvenog naroda treba da bude glavni cilj svakog pojedinca,	7,7%	24,2%	42%	26,1%
Zajedničko poreklo je ono na čemu se zasniva poverenje između građana	13,5%	34,8%	38,2%	13,4%
Brakovi između pripadnika/ca različitih nacionalnosti su nestabilniji od brakova ljudi sa istim poreklom	41,1%	29,5%	20,6%	8,6%
Čovek se može osećati u potpunosti bezbedno samo u državi u kojoj njegov narod čini većinu	26,5%	35,3%	25,4%	12,8%
Između različitih nacija je moguće da postoji saradnja, ali ne i potpuno poverenje,	17,8%	32,7%	33,6%	15,8%

Nizak nivo nacionalizma

56,6%

Visok nivo nacionalizma

43,4%

Stepen poverenja u demokratiju

	Uopšte se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1,U demokratiji svakako postoje problemi, ali je opet bolja od bilo kog drugog oblika upravljanja	14,6%	51,5%	24,3%	9,6%
2,U demokratiji ekonomija loše funkcioniše	14,3%	50,5%	29,8%	5,4%

Popularnost ekonomskog populizma kod studenata Srbije

3, Demokracija ne samo da ne uspeva da reši probleme već stvara previše razmirica i nesuglasica u društvu	18,9%	47%	25,5%	8,5%
4, Demokracija nije dobra za održavanje reda i mira	25,4%	42,6%	22%	10%

Nizak nivo poverenja u demokratiju	33,7%
Visok nivo poverenja u demokratiju	66,3%

Na skali od 1 do 5, gde 1 znači ne slažem se uopšte, a 5 znači slažem se u potpunosti, vrednuj sledeće stavove:

	Slaže se	Prosečna ocena
Da bi se razvila domaća industrija potrebno je zaštititi je carinama od konkurencije dok ne ojača	49,3%	3,5
Država subvencijama mora da podstakne privredni razvoj	58,6%	3,8
Subvencije su neophodne da bi se privukle strane investicije	32,4%	3
Poljoprivreda je naša karta za ubrzani razvoj	63,1%	3,8
Država može podjednako dobro da upravlja preduzećima kao i privatnici	43,2%	3,3
Liberalizacija i tržišna privreda stvorice nezaposlenost i siromaštvo	25,3%	2,8
Ne treba uvoziti ono što se može proizvoditi u Srbiji	66,2%	4
Država treba da pomaže izvoz domaćih strateških proizvoda	73,3%	4,1
Inostrane banke skupljaju zelenaške kamate i odnose profit u inostranstvo	51,8%	3,6
Država treba da bude vlasnik preduzeća	34,9%	3,1
Ukupna prosečna ocena	49,8%	3,5

Jesu skloni idejama levog populizma	83,4%
Nisu skloni idejama levog populizma	16,6%

Sklonost prema populizmu

Popularnost ekonomskog populizma kod studenata Srbije

	Uopšte se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
Ono što ljudi u politici nazivaju kompromisom je zapravo izdaja sopstvenih principa	9,3%	14,3%	43,6%	21,1%	11,7%
Većini političara nije stalo do naroda	2,5%	6,3%	22,7%	34,5%	34%
Većini političara se može verovati	5,7%	7,7%	18,9%	29,4%	38,3%
Političari su najveći problem u Srbiji	5,4%	13,1%	28,6%	25,1%	27,8%
Imati snažnog vođu na vlasti je dobro za Srbiju, čak i kada taj lider ne poštuje pravila kako bi obavio posao	24,8%	20,3%	27,8%	16,9%	10,1%
Narod, a ne političari bi trebalo da donosi najvažnije političke odluke	5,8%	12,5%	31,7%	28,3%	21,7%
Većini političara je stalo samo do interesa onih koji su bogati i moćni	2,3%	7,3%	28,5%	32,5%	29,4%
Politika je u suštini borba između dobra i zla	14,8%	12%	42,7%	17,7%	12,7%
Naša vlast bi bila uspješnija ako bi odluke donosili nezavisni stručnjaci, a ne političari	6,3%	9,1%	25,7%	29,4%	29,5%
Vlast je u pravu kada neke medije i novinare smatra plaćenicima i izdajnicima	15,1%	16,1%	34,8%	18,8%	15,2%
Sloboda medija u Srbiji mnogo više zavisi od političara nego od novinara	4,3%	6,1%	29,4%	24,5%	35,7%

Sklonost prema populizmu – prosečna ocena slaganja na skali od 1 do 5

	Prosek
Ono što ljudi u politici nazivaju kompromisom je zapravo izdaja sopstvenih principa	3,1
Većini političara nije stalo do naroda	3,9
Većini političara se može verovati	3,9

Popularnost ekonomskog populizma kod studenata Srbije

	Prosek
Političari su najveći problem u Srbiji	3,6
Imati snažnog vođu na vlasti je dobro za Srbiju, čak i kada taj lider ne poštuje pravila kako bi obavio posao	2,7
Narod, a ne političari bi trebalo da donosi najvažnije političke odluke	3,5
Većini političara je stalo samo do interesa onih koji su bogati i moćni	3,8
Politika je u suštini borba između dobra i zla	3
Naša vlast bi bila uspešnija ako bi odluke donosili nezavisni stručnjaci, a ne političari	3,7
Vlast je u pravu kada neke medije i novinare smatra plaćenicima i izdajnicima	3
Sloboda medija u Srbiji mnogo više zavisi od političara nego od novinara	3,8
Ukupna prosečna ocena	3,5

Jesu skloni populizmu	46,5%
Nisu skloni populizmu	53,5%

Poverenje u institucije

STAV	Uopšte nemam poverenja	Uglavnom nemam poverenja	I imam i nemam poverenja	Uglavnom imam poverenja	Imam veliko poverenje	Prosečna ocena
Ministarstvo privrede	22,1%	24,9%	37,7%	12%	3,2%	2,5
Javnu administraciju	21,2%	29,2%	34,4%	11,8%	3,3%	2,5
Banke	25,3%	20,7%	31,5%	19,1%	3,4%	2,5
Velike strane kompanije	21,9%	20,8%	32%	18,5%	6,8%	2,7
Velike domaće kompanije	11%	16,3%	38,6%	25,3%	8,7%	3
Mala i srednja preduzeća	9,1%	10,2%	35,6%	32,1%	13%	3,3

Koja od ove dve tvrdnje je bliža tvom mišljenju?

Smatram da su sloboda i jednakost važne. Ali, ako bi trebalo da biram jednu ili drugu, smatrao bih ličnu slobodu važnijom, dakle, da svako živi u slobodi i da se razvija bez prepreka.

58,6%

Smatram da su sloboda i jednakost važne, Ali, kada bi trebalo da biram između njih, smatrao bih jednakost važnijom, dakle, da razlike između ljudi i društvenih slojeva ne budu tako velike.

41,4%

Inglhartova dimenzija vrednosti

Moderne vrednosti	61%
Postmoderne vrednosti	39%

Na skali od jedan do pet, koliko se u Srbiji osećas slobodnim da živiš svoj život onako kako želiš?

Uopšte se ne osećam slobodnim	5,7%
Uglavnom se ne osećam slobodnim	14,7%
I osećam se i ne osećam se slobodnim	38,8%
Uglavnom se osećam slobodnim	28,4%
U potpunosti se osećam slobodnim	12,4%

Na skali od jedan do pet, oceni zadovoljstvo svojim životom u Srbiji?

Uopšte nisam zadovoljan	9%
Uglavnom nisam zadovoljan	22,5%
I jesam i nisam zadovoljan	41%
Uglavnom sam zadovoljan	20,3%
U potpunosti sam zadovoljan	7,2%

Da li možeš da nam kažeš, koliko često ste ti i tvoja porodica imali finansijske poteškoće u toku tvog odrastanja?

Nikada	12,6%
Veoma retko	39,1%
Ne tako retko	33%
Stalno	15,3%

Koja rečenica najbolje opisuje kako se osećas kada je reč o primanjima tvoje porodice u poslednje vreme?

Sa postojećim primanjima nam je veoma teško da živimo	10,6%
Nekako se snalazimo ali je to daleko od bilo kakve stabilnosti	32%
Situacija nije loša, imamo dovoljno novca za naše potrebe	48,9%
Situacija je odlična, imamo dovoljno novca da o njemu ne brinemo	8,4%

Test populističkog diskursa – podržavanje diskursa leve ideologije

“Poslednji podaci govore da 1% najbogatijih ljudi u zemlji zarađuje koliko 90% preostalog dela stanovništva. Jednom ćemo morati da kažemo da nam je dosta toga. To nije normalno, to nije fer ni pošteno! Zato nam je potrebna potpuna promena sistema. Moramo stvoriti novi sistem koji će raditi za sve nas, a ne samo za onih 1%. Kako to ostvariti? Veoma lako! Prvo ćemo uvesti veće poreze na zarade najbogatijih i uz ispitivanje porekla njihovog bogatstva izvršiti preraspodelu njihovog kapitala. Svu imovinu čije poreklo ne budu mogli da dokažu ćemo dati na raspolaganje narodu. Tek tada će se stvoriti uslovi da u ovoj zemlji bude pravde! Donećemo nove zakone o stranim firmama, koje će od sada morati da poštuju srpskog radnika i koji neće moći da novac zarađen u Srbiji iznose u inostranstvo. Država mora više da se bavi privredom i da obuzda tržište. U svim kompanijama od nacionalnog značaja država mora da povрати vlasništvo. Subvencijama i mudrim odabirom fabrika u koje se ulaže možemo da stvorimo jaku ekonomiju. Jer samo jaka država, koja je zainteresovana i zna kako da se bavi privredom može da stvori bogatstvo svom narodu, a ne slobodno tržište”.

Podržava diskurs levog populizma	42,6%
I podržava i ne podržava diskurs levog populizma	37,4%
Ne podržava diskurs levog populizma	20%